

Sara Launio

17.6.2024

Sosiaali- ja terveysministeriö
Lausunto on valmisteltu lausuntopalvelu.fi:ssa

Viite: Lausuntopyyntönnö 21.5.2024 VN/31908/2023

Lausunto

Tiivistelmä annettavan lausunnon sisällöstä

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi.

THL näkee esityksen tavoitteet kannatettavina pyrittäessä turvaamaan väestön palvelut henkilöstöresurssien niukentuessa. Esitys ohjaa palvelujärjestelmää kohti toiminnallista muutosta, jossa palveluita tuotetaan joustavammin hyödyntäen erilaisia liikkuvia, etä- ja digipalveluita sekä henkilökunnan joustavampaa toimintaa. Esityksellä pyritään ennakoimaan valmistuvien sote-alan ammattilaisten sijoittumista kriittisiin toimintoihin uusien toimintaperiaatteiden mukaisesti. THL katsoo, että tätä joustavuutta palvelujärjestelmän suunnittelussa tulisi edelleen kannustaa, jotta kansallinen ja yhteistyöaluetasoinen yhteistyö tosiasiallisesti toteutuu merkityksellisellä tavalla väestön parhaaksi.

Esityksen vaikutusten arviointiin liittyy merkittäviä epävarmuustekijöitä niin väestön kuin ammattilaisten käytöksen osalta, jos palveluverkkoa ja palveluiden toimintaperiaatteita muutettaisiin. Käytettävissä ei myöskään ole kattavaa tietojohtamisen välineistöä, jonka perusteella lopullisia vaikutuksia voisi luotettavasti ennakoida.

Palvelujärjestelmää on erityisesti perusterveydenhuollon yöaikaisen palveluverkon osalta muutettu rajusti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vastuu ikääntyneen väestön palvelukokonaisuuksista on

Sara Launio

17.6.2024

suurin osin perusterveydenhuollossa. Ikääntyneen väestön osalta päivystykseen ajaututaan usein perusterveydenhuollon keinoin hoidettavan, mutta kotona pärjäämistä haastavien vaivojen vuoksi. Tätä kokonaisuutta tulee huomioida yöaikaista päivystyskokonaisuutta suunniteltaessa, jotta vältytään raskailta ja tarpeettomilta erikoissairaanhoidon prosesseilta.

Palvelujärjestelmän kokonaisuuden suunnittelun merkitystä on Valtion tarkastusviraston tarkastuskertomuksessa tuotu esille osana vaikutusten arviointia ja sen vuoksi ao. johtopäätösten sisällyttäminen esitykseen jo lausuntokierroksen aikana olisi näyttäytynyt perusteltuna. Erityisesti perusterveydenhuollon päivystyksen osalta voimakkaan keskittämisen vaikutusten huomiointi luovuttaessa nyt pääosin erillisen yöaikaisen perusterveydenhuollon ylläpidosta tukisi hyvää hallinnollista menettelyä.

Esitykseen liittyy kaikille hyvinvointialueille kohdistuva budjettivaikutus sen myötä, että perusterveydenhuollon yöpäivystyksen mahdollistaminen esitetään evättäväksi tietyillä paikkakunnilla. *THL ei tunnista esityksessä hyvinvointialueille kohdistuvaa järjestämisvastuun tai tehtävien muutosta.* Laskennallinen budjettivaikutus näyttäytyy teoreettisena em. syistä johtuen

Elektiivisen leikkaustoiminnan osalta THL näkee esityksen kannatettavana. Toimeenpanossa tulee kuitenkin huomioida, että leikkaavia kirurgeja ja tiettyjä erityistarvikkeita lukuun ottamatta leikkaussalien henkilöstö ja muu resurssi on pääsääntöisesti sairaalan yhteistä resurssia. Esitetyn leikkaustoiminnan sääntelyn muutoksen toimeenpanossa tulee huolehtia, että raskaan kirurgian keskittämiseen on tosiasiallisesti riittävä kapasiteetti eikä siirto johda hoitoon pääsyn viiveiden kasvuun tai heijastu toisten potilasryhmien hoitoon.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kannattaa sosiaalipäivystystä koskevan sääntelyn väljentämistä siten, että hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki voivat itse alueellisten olosuhteiden mukaan harkita, missä tiloissa sosiaalipäivystys järjestetään ja miten sitä

Sara Launio

17.6.2024

toteutetaan. Väljentäminen ei saa heikentää sosiaalipäivystyksen järjestämisen velvoittavuutta ja yhdenvertaista saatavuutta tai sivuuttaa jo tehtyä kehittämistyötä.

Olennaista on huolehtia siitä, että sosiaalipäivystys, terveydenhuollon päivystys ja muut toimijat tekevät tarpeen mukaan joustavasti yhteistyötä. Sosiaalipäivystyksen saatavuus ja saavutettavuus eri väestöryhmille tulee turvata tilaratkaisuilla ja mahdollistamalla asiakkaille riittävän monipuoliset yhteydenottotavat. Työntekijöiden tulee voida tehdä liikkuvaa työtä siten, kuin pitkät välimatkat ja asiakkaiden akuutit tilanteet edellyttävät. Lisäksi terveysosiaalityön roolia päivystyspalvelujen yhteyttä tukevana toimintana olisi hyvä selkeyttää. Liikkuvan työn tarpeen kasvu ja mahdolliset terveydenhuollon päivystysjärjestelmään tehtävät muutokset voivat lisätä sosiaalipäivystyksen resurssitarvetta.

Lausunnonantajan lausunto

Kommentit leikkaustoimintaa koskevista muutosehdotuksista (terveydenhuoltolaki 45 §)

THL näkee leikkaustoimintaan kohdistuvan sääntelyn joustavuuden kannatettavana sen mahdollistaessa leikkaussalikapasiteetin hyödyntämisen myös monierikoisalaista ympärivuorokautista päivystystä keskitettäessä.

Toiminnan keskittyessä yhä harvempiin sairaaloihin tulee kuitenkin huomioida, ettei raskaan kirurgian keskittäminen vaikeuta jo nyt ruuhkautuneiden toimenpiteiden hoitoon pääsyn tilannetta esimerkiksi tekonivelkirurgian osalta tai heijastu toisten potilasryhmien hoitoon.

Tulee huomioida, että leikkaavia kirurgeja ja tiettyjä erityistarvikkeita lukuunottamatta leikkaussalien henkilöstö ja muu resurssi on pääsääntöisesti sairaalan yhteistä resurssia.

Sara Launio

17.6.2024

Esityksen perusteissa ei esitetty arviota salikapasiteetin riittävydestä näiden volyymiltään merkittävien toimenpiteiden siirtoon.

Pienempi riskisten vain kevyttä anestesiaa vaativien toimenpiteiden sääntelyn vapauttaminen näyttäytyy toivottavana ja perusteltuna.

Kommentit kiireellisen hoidon tarpeen arviota ja kiirevastaanottotoimintaa koskevista säännösehdoista (terveydenhuoltolain 50 §:n 1 ja 2 momentti)

THL näkee esitetyt muutokset kannatettavina ja kokonaisuutena sääntelyä selkeyttävinä.

Kommentit monierikoisalaisen ympärivuorokautisen päivystyksen keskittämistä koskevista säännösehdoista (terveydenhuoltolain 50 §:n 3-5 momentit ja voimaanpanolain 59 §:n kumoaminen)

THL näkee monierikoisalaisen ympärivuorokautisen päivystyksen keskittämisen kannatettavana.

Kommentit ympärivuorokautista perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen päivystystä koskevista sääntelyehdoista (terveydenhuoltolain 51 §:n 6 momentti)

Esitetyt muutokset perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen päivystystä koskevassa sääntelyssä perusteluineen herättävät kysymyksiä.

THL ei tunnista, että lakiesitykseen sisältyisi muutoksia hyvinvointialueiden järjestämisvastuun osalta. Esitettyyn muutokseen kohdentuu kuitenkin merkittävä budjettivaikutus, joka esitetään tasattavaksi kansallisesti kaikkien hyvinvointialueiden kannettavaksi.

Toiminnallisia muutoksia esitetään toisaalta yöaikaisen päivystyksen järjestämistavan osalta. Perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen päivystyksen sisällöllistä painotusta esitetään siirrettäväksi liikkuvien ja digi/etäpalveluiden suuntaan. Toisaalta painotetaan ilta- ja

Sara Launio

17.6.2024

viikonloppuaikaisten kiirevastaanottojen saatavuutta yöaikaisen kysynnän hillitsemiseksi. Muutos- ja toimintakuluista ei tältä osin esitetä arviota. Ilta- ja viikonlopputoiminnan rekrytointivaikeudet saattavat haastaa tulevaisuudessa laskennallisten säästötavoitteiden saavuttamista.

Poikkeuslupakäytännöstä yöaikaisen perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen päivystysten osalta luovutaan. Näin evätään mahdollisuus perusterveydenhuollon tai akuuttilääketieteen ylläpitoon tietyillä alueilla.

Mahdolliset muut hallituksen esitystä koskevat kommentit

Kommentit muista säädösmuutosehdotuksista

Kommentit esityksen vaikutusarvioista

Vaikutusarvioinnin osalta Valtion tarkastusviraston tarkastuskertomuksen johtopäätösten sisällyttäminen esitykseen jo lausuntokierroksen aikana olisi näyttäytynyt perusteltuna. Erityisesti perusterveydenhuollon päivystysten osalta voimakkaan keskittämisen vaikutusten huomiointi luovuttaessa nyt pääosin erillisen yöaikaisen perusterveydenhuollon ylläpidosta tukisi hyvää hallinnollista menettelyä.

Elektiivisen leikkaustoiminnan sääntelyyn kohdistuvia muutoksia on arvioitu perustellusti ja selkeänä tavoitteena näyttäytyy erityisesti valmistuvan henkilöstön asettuminen uuden palveluverkon mukaisesti entistä keskitetyimmille paikkakunnille. Siirtymäajan vaikutuksia nykyiseen henkilöstöön on huomioitu tiedostaen mahdollinen resurssihukka välittömästi toimintoja siirrettäessä. Henkilöstön osalta esityksellä voi olla lisäksi vaikutusta henkilöstön koulutuksen osalta, missä toimenpiteiden jakautuminen sairaaloihin, joissa ei päivystetä

Sara Launio

17.6.2024

tullee vaatimaan erityisesti päivystyksellisten palveluiden toteutumisen osalta uudenlaisia toimintamalleja.

Elektiivisen toiminnan keskittämisen vaikutukset väestöön toteutuvat lähinnä matka-aikojen pitenemisenä. Pienempi riskisen toiminnan vapauttaminen kuitenkin tasaa tätä vaikutusta. Palveluketjujen näkökulmasta osaamisen säilymisestä tulee huolehtia myös toimenpiteiden jälkiseurannassa ja kuntoutuksen aikana.

Monierikoisalaisen päivystyksen keskittäminen näyttäytyy perusteltuna, kunhan ensihoidon riittävä kapasiteetti varmistuu. Ensihoidon rahoitusvastuun siirtyessä hyvinvointialueilla tulee tätä toiminnallisen painotuksen suhdetta tosiasiallisesti vaadittavaan rahoitukseen punnita huolellisesti.

Perusterveydenhuollon päivystystä on keskitetty voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Yöaikaista päivystystä esitetään edelleen keskitettävän ja siirrettävän nykyistä yöaikaista kysyntää entistä voimakkaammin hoidettavaksi muihin palveluihin.

Yöaikaisten perusterveydenhuollon päivystysten supistamiseen liittyen on arvioitu saavutettavaksi säästöjä. Näiden säästöjen laskentaperuste on ymmärrettävissä pääsääntöisesti asiantuntija-arvioksi, eikä lähteeksi ole osoitettu esimerkiksi valtion tarkastusviraston tarkastuskertomuksen tietoja aiemman keskittämisen osalta. Myöskään muutuskustannuksia toiminnan painopistettä etä- ja liikkuviin palveluihin suuntaavaksi ei ole arvioitu.

Ensihoidon osalta kuljetuskapasiteetin kasvutarvetta on arvioitu varovaisesti.

Erityisenä haasteena niin perusterveydenhuollon lakkautettavien päivystysyksiköiden toiminnan kuin näihin liittyvän korvaavan ensihoidon toiminnan osalta on käytetty asiointien keskiarvoa. Vaikutusten arviossa ei ole esitetty päivystyskäynteihin liittyviä hajontoja eikä arviota siitä miten kysyntähuippuihin jatkossa vastattaisiin ja miten kysyntähuiput vaikuttaisivat ensihoidon kysyntään.

Sara Launio

17.6.2024

Esityksessä on arvioitu, että vastaanottaviin yksiköihin ei tarvittaisi lisäkapasiteettia. Esitettyjen lukujen valossa tätä oletusta on vaikea arvioida.

Vaikutusten arviota olisi mielellään nähnyt täydennettävän skenaariolla ensihoidon eriasteisesta kuormittumisesta ja mitä se saattaisi tarkoittaa toisaalta kustannusten toisaalta potilasturvallisuuden näkökulmasta.

Yksityiskohtana esitettyihin asiantuntija-arvioihin nähden on huomioitava, että huomioiden ensihoidon kuljettamien potilaiden tavallisia läpimenoaikoja päivystyksissä siirtynevät kuljetukset lähimpään ympärivuorokautisesti auki olevaan päivystykseen jo merkittävästi aiemmin kuin tuntia ennen yksikön sulkeutumista. Vastaavasti on huomioitava, että yösulku aiheuttaa tarpeen päivystysalueen tyhjentämiselle ja kaikki potilaat on saatava jatkohoitoon joko alueelliselle vuodeosastolle tai siirrettävä edelleen ympärivuorokautiseen päivystykseen. Erityisesti geriatrinen potilaiden ja päihdesairauksien akuuttihoito lienee tarvetta järjestellä uudestaan.

Vaikutusten arvioinnissa ei laajemmin kommentoida jälleen uuden muutoksen tarkoituksenmukaisuutta toimintaansa vielä käynnistävien hyvinvointialueiden suunnitelmallisen toiminnan näkökulmasta.

Ympäristövaikutusten arvio näyttäytyy vaatimattomana. Keskittämisestä seuraavaa matkustamisen aiheuttamien päästöjen lisääntymistä olisi mielellään nähnyt arvioitavan seikkaperäisemmin.

Kommentit sosiaalipäivystystä koskevasta erillisestä muistiosta

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos kannattaa sosiaalipäivystystä koskevan sääntelyn väljentämistä siten, että hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki voivat itse alueellisten olosuhteidensa mukaan harkita, missä tiloissa sosiaalipäivystys järjestetään ja miten sitä toteutetaan. Väljentäminen ei saa kuitenkaan heikentää sosiaalipäivystyksen järjestämisen velvoittavuutta ja yhdenvertaista saatavuutta tai sivuuttaa jo tehtyä kehittämistyötä.

Sara Launio

17.6.2024

Muistiossa tuodaan esille, että sosiaalihuollon osalta päivystysuudistuksen toimeenpanosta ei ole olemassa ajantasaista, täsmällistä tietoa. Sääntelyn mahdollinen väljentäminen tulisi tehdä tietoon perustuen, mutta tiedon puute vaikeuttaa asian kokonaisarviointia. Kun viranomaisten kenttäjärjestelmä (KEJO) otetaan käyttöön, saadaan tietoa myös sosiaalipäivystyksien tehtävistä, asiakkaista, ilmiöistä ja resursseista sekä tehtävien paikallisesta ja ajallisesta sijoittumisesta, mikä helpottaa jatkossa sosiaalipäivystyksen ja päivitysyhteistyön kehittämistä.

Mikäli sääntelyä väljennetään, tulee edelleen huolehtia seuraavista seikoista:

- Sosiaalipäivystyksen yhteensovittamista terveydenhuollon päivystyksen, ensihoitopalvelun, poliisin, hätäkeskuksen ja pelastustoimen kanssa tulee vahvistaa. Toimijoita voidaan ohjata tai jopa velvoittaa suunnittelemaan yhdessä, miten päivystyspalvelujen yhteistyö järjestetään ja toteutetaan.
- Sosiaalipäivystyksen saatavuus ja saavutettavuus tulee turvata. Sosiaalipäivystyksen tulee fyysisesti sijaita paikassa, jonne on helppo hakeutua. Erilaisia yhteydenottotapoja tulee olla käytettävissä siten, että eri väestöryhmät (mm. kuurot henkilöt) saavat tarvittaessa nopeasti yhteyden sosiaalipäivitykseen.
- Sosiaalipäivystyksen työntekijöiden tulee voida tehdä liikkuvaa työtä silloin, kun pitkät välimatkat tai akuutit tilanteet sitä edellyttävät. Sosiaalipäivystykseen hakeutumisesta aiheutuvat taksikulut tulisi sisällyttää Kela-korvauksen piiriin tilanteissa, joissa taksin käyttö on ollut asiakkaalle välimatkan tai avun tarpeen luonteen vuoksi välttämätöntä.
- Sosiaalipäivystyksen riittävät resurssit tulee turvata. Toimintaympäristön muuttuessa liikkuvan työn tarve voi lisääntyä. Myös mahdolliset muutokset terveydenhuollon päivystysjärjestelmään voivat lisätä sosiaalipäivystyksen resurssitarvetta.

Terveydenhuollon sosiaalityön (terveysosiaalityön) tehtävänkuva sosiaali- ja terveydenhuollon päivystyspalvelujen yhteydessä olisi hyvä selkeyttää. Sosiaalipäivystystyö edellyttää erityistä osaamista, kykyä

Sara Launio

17.6.2024

ja oikeutta tehdä hallintopäätöksiä hyvin erityyppisissä asiakastilanteissa sekä valmiuksia antaa välitöntä psykososiaalista tukea äkillisissä järkyttävissä tilanteissa. Terveyssozialityö voi täydentää sosiaalipäivystyksellistä työtä terveydenhuollossa nopeuttamalla asiakkaiden ohjautumista sosiaalihuollon palvelujen piiriin ja varmistamalla, että yhteistyö terveydenhuollon päivystyksen ja sosiaalipäivystyksestä vastaavien yksiköiden välillä toimii sujuvasti.

Pääjohtajan sijainen
Hallinto- ja talousjohtaja

Mia Nykopp

Johtaja

Piia Aarnisalo

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 9 pages before this page
Dokumentet inneholder 9 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 9 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 9 sider før denne side

Detta dokument innehåller 9 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende